

ZNAMY FINALISTÓW KONKURSÓW: „ZABYTEK ZADBANY” I „SAMORZĄD DLA DZIEDZICTWA”

Posted on 15 listopada 2022

14 listopada podczas uroczystej Gali, w Centrum Prasowym Foksal w Warszawie, poznaliśmy laureatów konkursów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego i Generalnego Konserwatora Zabytków „Zabytek Zadbany” 2022 oraz trzeciej edycji konkursu „Samorząd dla dziedzictwa”. Oba konkursy zostały przeprowadzone przez Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs „Samorząd dla Dziedzictwa” został ogłoszony przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków jako część Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022. „Samorząd Dla Dziedzictwa”, to projekt adresowany do samorządów gminnych, które wyróżniają się prawidłowo opracowanym Programem Opieki nad Zabytkami oraz realizacjami zapewniającymi zachowanie lokalnego dziedzictwa i efektywne wykorzystanie jego potencjału.

Podczas Gali Wiceminister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Generalny Konserwator Zabytków, dr Jarosław Sellin przypomniał, że konkursy „Zabytek Zadbany” oraz „Samorząd dla Dziedzictwa” mają za zadanie motywować do działań na rzecz renowacji i lepszego użytkowania zabytków:

- To wielkie święto, zarówno dla właścicieli nagrodzonych zabytków oraz wykonawców prac konserwatorskich, jak i samorządów z powodzeniem realizujących zadania związane z ochroną dziedzictwa. Nieustannie staramy się powiększać możliwości finansowe dla obiektów zabytkowych. Obecnie trwa nabór do Programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona zabytków”, na który została przeznaczona duża pula środków. Gorąco zachęcam do składania wniosków.

„Zabytek Zadbany” to ogólnopolski konkurs Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków, którego procedurę konkursową prowadzi Narodowy Instytut Dziedzictwa. Jego głównym celem jest promocja i upowszechnianie najlepszych prac konserwatorskich, budowlanych, rewitalizacyjnych i adaptacyjnych zrealizowanych zgodnie z najważniejszymi standardami badawczymi i wykonawczymi.

Konkurs szczydzi się wieloletnią tradycją – po raz pierwszy ogłoszony został blisko 50 lat temu. Corocznie o miano laureatów i wyróżnionych ubiegać się mogą właściciele i zarządcy zabytkowych nieruchomości, którzy wzorowo i konsekwentnie prowadzą działania – badawcze, rewitalizacyjne, konserwatorskie i budowlane.

- System ochrony zabytków w Polsce jest zbudowany na dwóch fundamentach. Pierwszym z nich jest pewna pamięć systemowa. Ona trwa w takich instytucjach jak Narodowy Instytut Dziedzictwa, działający pod wcześniejszymi nazwami od 1962 r., ale również w takich konkursach jak „Zabytek zadbane”, który jest z nami od 1975 roku. Ta pamięć dla systemu ochrony zabytków w Polsce, jego trwałość i stabilność w związku z tym, jest niezwykle istotna. Praca przy zabytkach i to wielkie dzieło, które Państwo swoimi rękami budują, przy wsparciu służb konserwatorskich i NID, jest maratonem. To nie jest sprint. Tego się nie da zrobić w rok ani dwa. W zabytkach nie ma szybkich sukcesów. To Państwo najlepiej wiedzą jak wiele pracy wymaga ten wspaniały efekt, który dzisiaj jest doceniany. To mnie prowadzi do drugiego fundamentu, którymi są ludzie. Bez osób, które są oddane zabytkom, po wszystkich stronach, tego sukcesu by nie było – powiedziała dr hab. Katarzyna Zalasieńska, dyrektor Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

W 2022 roku w konkursie „Zabytek Zadbane” zgłoszono 100 obiektów, do oceny jury przedstawiono 88 wniosków formalnych z 16 województw (12 wniosków nie spełniło wymogów formalnych). Nominację otrzymało 20 obiektów – po cztery obiekty, w każdej z pięciu podstawowych kategorii oraz 2 obiekty w kategorii specjalnej „Właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem”.

Oceny zgłoszeń dokonało siedmioosobowe jury konkursu, w składzie: Adam Jankiewicz – przewodniczący, Miron Urbaniak – wiceprzewodniczący, Zastępca Dyrektora Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego, Monika Bogdanowska – Zastępca Dyrektora NID, Jakub Lewicki - Mazowiecki Wojewódzki Konserwator Zabytków, Katarzyna Pałubska – Dyrektor Departamentu Ochrony Zabytków MKiDN, Małgorzata Gwiazdowska.

Laureatem konkursu „Zabytek Zadbane” w kategorii „Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu” została GMINA ŻŁOTY STOK za prace przy MAUZOLEUM RODU GUTTLERÓW W ŻŁOTYM STOKU. Gmina Żłoty Stok otrzymała nagrodę za powstrzymanie procesu destrukcji obiektu i przywrócenie pamięci o zmarłych, staranne prace konserwatorskie wykonane na podstawie kompleksowych badań oraz świadomą rezygnację z estetycznej perfekcji na rzecz waloru autentyczności.

Wyróżnienia, w tej kategorii konkursu, otrzymali:

- **GMINA BRZEG** za prace przy **RATUSZU W BRZEGU**. Gmina Brzeg otrzymała wyróżnienie za utrwalenie zabytkowej materii i przywrócenie zabytku przestrzeni miejskiej w jego renesansowej szacie, poprzedzone wykonaniem rzetelnych badań konserwatorskich.
- **REKTORAT KOŚCIOŁA ŚWIĘTEGO JANA CHRZCIELA W GNIEŹNIE** za prace przy **KOŚCIELE REKTORSKIM ŚWIĘTEGO JANA CHRZCIELA W GNIEŹNIE**. Rektorat Kościoła Świętego Jana Chrzyciela w Gnieźnie otrzymał wyróżnienie za utrwalenie autentyczności cennego zabytku gotyckiej architektury sakralnej oraz wysoką jakość badań i prac konserwatorskich.
- **OGRÓD ZOOLOGICZNY WE WROCŁAWIU** za prace przy **BUDYNKU PTASZARNI, ALTANIE NAD STAWEM, MURZE OGRODZENIOWYM – ZESPOŁEM OBIEKTÓW OGRODU ZOOLOGICZNEGO WE WROCŁAWIU**. Spółka Zoo Wrocław otrzymała wyróżnienie za przyjęcie właściwych rozwiązań konserwatorskich oraz zachowanie w maksymalnym stopniu oryginalnych elementów, konstrukcji i detali architektonicznych przy pozostawieniu pierwotnej funkcji budynku ptaszarni, altany nad stawem i muru ogrodzeniowy – zespołu obiektów ogrodu zoologicznego we Wrocławiu.

Laureatem konkursu „Zabytek Zadbane” w kategorii „Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu” została GMINA TARNÓW za prace przy CMENTARZU Z OKRESU PIERWSZEJ WOJNY ŚWIATOWEJ W BŁONIU. Gmina Tarnów otrzymała nagrodę za kompleksowy charakter prac, które objęły wszystkie elementy cmentarza – nagrobki, ogrodzenie, ukształtowanie terenu, zachowanie autentyczności formy i układu przestrzennego, za wzorowy charakter działań na każdym etapie prac, dbałość o historyczną zieleni oraz autentyczność kompozycji przestrzennej.

Wyróżnienia, w tej kategorii konkursu, otrzymali:

- **GINA CEDYNIA** za prace przy **WIEŻY WIDOKOWEJ WRAZ Z OTOCZENIEM W CEDYNI**. Gmina Cedynia otrzymała wyróżnienie za przywrócenie i udostępnienie punktu widokowego z zachowaniem wartości historycznych wieży i otoczenia, stanowiących istotny element krajobrazu kulturowego miasta.
- **GINA DOBRA** za prace przy **LAPIDARIUM NA DAWNYM CMENTARZU EWANGELICKIM W DOŁUJACH**. Gmina otrzymała wyróżnienie za uczytelnienie układu kompozycyjnego dawnego cmentarza wraz z konserwacją nagrobków i wykreowanie symbolicznego łącznika między dawną a współczesną społecznością lokalną.
- **ZARZĄD BUDYNKÓW KOMUNALNYCH W KRAKOWIE** za prace przy **FORCIE PANCERNYM NR 52 A „ŁAPIANKA” W KRAKOWIE**. Zarząd otrzymał wyróżnienie za utrwalenie kompozycji historycznej dzieła architektury militarnej, z przywróceniem oryginalnego ukształtowania i pokrycia terenu, z użyciem tradycyjnych technik ziemnych i nasadzeń.

Laureatem konkursu „Zabytek Zadbany” w kategorii „Adaptacja obiektów zabytkowych” została **SPÓŁKA GDAŃSKA INFRASTRUKTURA WODOCIĄGOWO-KANALIZACYJNA** za prace przy **KAMIENICY PRZY UL. RYCERSKIEJ 10 W GDAŃSKU**. Spółka otrzymała nagrodę za wzorcowo wykonaną restaurację kamienicy z zachowaniem najwyższych standardów konserwatorskich, adaptację podporządkowaną walorom historycznym budynku i umiejętnie wkomponowanie nowych funkcji w zabytkowy układ przestrzeni. Na szczególne uznanie zasługuje pietyzm w odtworzeniu detali na podstawie zachowanych relikwów i badań.

Wyróżnienia, w tej kategorii konkursu, otrzymali:

- **GINA MIEJSKA PRUSZCZ GDAŃSKI** za prace przy **DOMU WIEDEMANNNA W PRUSZCZU GDAŃSKIM**. Gmina otrzymała wyróżnienie za zachowanie historycznej formy przy wprowadzeniu nowej funkcji edukacyjnej i wystawienniczej oraz umiejętne dostosowanie obiektu do potrzeb osób niepełnosprawnych.
- **MIEJSKO-GMINNA BIBLIOTEKA PUBLICZNA W SOMPOLNIE** za prace przy **SYNAGODZE, OBECNYM BUDYNKU BIBLIOTEKI W SOMPOLNIE**. Biblioteka otrzymała wyróżnienie za harmonijne powiązanie nowej funkcji z pierwotnym charakterem wnętrza dawnej synagogi i zachowanie wysokich standardów prac konserwatorskich.
- **PAŃSTWOWA SZKOŁA MUZYCZNA I i II STOPNIA W ŻAGANIU** za prace przy **DAWNYM SZPITALU, OBECNIE PAŃSTWOWEJ SZKOLE MUZYCZNEJ W ŻAGANIU**. Szkoła otrzymała wyróżnienie za adaptację budynku do nowych funkcji przeprowadzoną z poszanowaniem historycznego materiału, dbałość o zachowanie i uczytelnienie substancji zabytkowej oraz zachowanie detalu i wystroju historycznego.

Laureatem konkursu „Zabytek Zadbany” w kategorii „Architektura i budownictwo drewniane” została **GINA MIASTA PYZDRY** za prace przy **DOMU PODCIENIOWYM W PYZDRACH**. Gmina otrzymała nagrodę za uratowanie ostatniego, drewnianego, podcieniowego domu wschodniej Wielkopolski, będącego świadectwem tradycji rzemiosła tkackiego w Pyzdrach. Prace konserwatorskie zostały przeprowadzone z pietyzmem, poszanowaniem oryginalnego detalu oraz konstrukcji. Dzięki temu zachowano obiekt o niezwyklej wartości dla miasta i tożsamości kulturowej jego mieszkańców.

Wyróżnienia, w tej kategorii konkursu, otrzymali:

- **Muzeum Dwory Karwacjanów i Gładyszów w Gorlicach** za prace przy **CERKWI GRECKOKATOLICKIEJ ŚWIĘTYCH KOSMY I DAMIANA W BARTNEM**. Muzeum otrzymało wyróżnienie za wzorowe utrzymanie i konserwację zabytku architektury drewnianej, który pełni ważną funkcję społeczną. Należy podkreślić poprawność przyjętej metody działania, których podstawą były badania konserwatorskie.
- **GINA MARKOWA** za prace przy **CHACIE JANA RAKA W HUSOWIE**. Gmina otrzymała wyróżnienie za prace prowadzone z pełnym poszanowaniem autentyzmu przy użyciu tradycyjnych technik oraz pietyzm w zachowaniu oryginalnych elementów wystroju i wyposażenia. Należy podkreślić stałą dbałość lokalnej społeczności o utrzymanie i zachowanie obiektu.
- **PARAFIA RZYMSKOKATOLICKA OCZYSZCZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNY W STARYMGRODZIE** za prace przy **KOŚCIELE PARAFIALNYM OCZYSZCZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARIII PANNY W STARYMGRODZIE**. Parafia otrzymała wyróżnienie za przeprowadzenie prac mających na celu przywrócenie tradycyjnych materiałów, a tym samym za dążenie do przywrócenia

historycznej formy. Na szczególne uznanie zasługuje wysoki poziom dokumentacji konserwatorskiej.

Laureatem konkursu „Zabytek Zadbane” w kategorii „Zabytki techniki” została **SPÓŁKA STOCZNIA CESARSKA DEVELOPMENT** za prace przy **DAWNEJ REMIZIE STOCZNI GDAŃSKIEJ W GDAŃSKU**. Spółka otrzymuje nagrodę za starannie przeprowadzone prace konserwatorskie wykonane z zachowaniem czytelności pierwotnej funkcji technicznej oraz uszanowanie autentyczności formy i detali obiektu. Podjęte prace poprzedzono rzetelnym, interdyscyplinarnym rozpoznaniem zabytku.

Wyróżnienia, w tej kategorii konkursu, otrzymali:

- **SPÓŁKA POLSKIE KOLEJE PAŃSTWOWE** za prace przy **DWORCU KOLEJOWYM W BIAŁYMSTOKU**. Spółka otrzymała wyróżnienie za kompleksowe prace budowlane i konserwatorskie, dzięki którym przywrócono pierwotny charakter architektoniczny i wyeksponowano wartości zabytkowe obiektu.
- **MIASTO CHORZÓW** za prace przy **MUZEUM HUTNICTWA W CHORZOWIE**. Miasto otrzymało wyróżnienie za zachowanie jednego z ważniejszych obiektów świadczących o tradycjach hutniczych regionu oraz umiejętne przystosowanie zabytku do potrzeb edukacyjnych.
- **CENTRALNE MUZEUM WŁÓKIENICTWA W ŁODZI** za prace przy **BUDYNKU A – BIAŁEJ FABRYCE W ŁODZI**. Muzeum otrzymało wyróżnienie za rzetelnie przeprowadzone, poprzedzone badaniami prace konserwatorskie, które przywróciły historyczny wygląd zabytku techniki.

W kategorii specjalnej konkursu „Zabytek Zadbane” za „Właściwe użytkowanie i stałą opiekę nad zabytkiem” zostaje przyznana nagroda ex aequo dwóm laureatom:

Spółce Zamek Książ w Wałbrzychu oraz Właścicielowi Kamienicy przy ul. Kościuszki 14 w Częstochowie.

Spółka Zamek Książ w Wałbrzychu otrzymała nagrodę za wieloletnią, kompleksową opiekę samorządu lokalnego nad jednym z największych zespołów zamkowych w Polsce zmierzającą do poprawy stanu obiektu, systematycznie prowadzone prace badawcze, konserwatorskie i remontowe oraz podporządkowanie ruchu turystycznego wartościom zabytkowym obiektu.

Właściciel Kamienicy przy ul. Kościuszki 14 w Częstochowie otrzymał nagrodę za długoletnią, właściwą opiekę nad zabytkiem, regularne podejmowanie prac konserwatorskich i remontowych, wykonywanych z dbałością o zachowanie oryginalnych elementów wyposażenia. Jury szczególnie doceniło wyróżniającą się postawę właściciela, konsekwencję i wrażliwość na wartości zabytkowe obiektu.

Laureaci konkursu otrzymali tablice „Zabytku Zadbanego” do oznakowania obiektów. Tablice ze znakiem Błękitnej Tarczy - symbolem ochrony zabytków w Polsce, który został zaprojektowany przez Jan Zachwatowicza, jednego z największych polskich konserwatorów zabytków, jest znakiem ochrony określonym w Konwencji Haskiej z 1954 roku, dotyczącej ochrony dóbr kultury w razie wojny.

Nagrodzone zabytki są prezentowane w dedykowanych wydawnictwach Narodowego Instytutu Dziedzictwa, przekazywanych właścicielom zabytków i przedstawicielom ogólnopolskiego środowiska konserwatorskiego.

Konkurs **"Samorząd dla Dziedzictwa"** prowadzony jest w trzech kategoriach: duże i średnie gminy miejskie, małe gminy miejskie oraz gminy miejsko-wiejskie i wiejskie. W skład jury konkursu wchodzi 7 członków: dr hab. Monika Murzyn-Kupisz, prof. UJ-przewodnicząca Jury, Zbigniew Maj - przedstawiciel Departamentu Ochrony Zabytków - zastępca przewodniczącej, dr hab. inż. arch.

Robert Hirsch, Barbara Kazior, dr Paulina Legutko-Kobus, prof. dr hab. inż. Bogusław Szmygin, dr hab. Katarzyna Zalasińska.

Decyzją Generalnego Konserwatora Zabytków, na podstawie rekomendacji jury nagrodzono cztery gminy, w tym dwie otrzymały tytuł.

Laureatem konkursu „Samorząd Dla Dziedzictwa”, w kategorii duże i średnie gminy miejskie, zostało MIASTO KALISZ. Jury szczególnie doceniło kompleksowe podejście miasta do kwestii dziedzictwa kulturowego, uwzględniające dziedzictwo materialne i niematerialne, podjęcie wielowymiarowych działań oraz konstruktywną współpracę z różnymi podmiotami.

Wyróżnienie, w tej kategorii, otrzymało **MIASTO ZABRZE**. Zabrze zyskało uznanie Jury za umiejętne dostrzeżenie wartości obiektów zabytkowych i związanego z nimi dziedzictwa niematerialnego, wykorzystanie potencjału dziedzictwa do rozwoju gminy oraz aktywizację społeczną w oparciu o to dziedzictwo.

W kategorii małe gminy miejskie wyróżnienie w konkursie otrzymało **MIASTO LUBAWA**. Jury doceniło dobrze opracowany, konsekwentnie wdrażany i odpowiednio monitorowany program opieki nad zabytkami miasta, uwzględniający potencjał dziedzictwa materialnego i niematerialnego, wykorzystujący miejsca zabytkowe jako przestrzenie publiczne i turystyczne stymulujące rozwój lokalny. W tej kategorii nie został przyznany tytuł laureata.

W kategorii gminy miejsko-wiejskie i wiejskie tytułu **laureata otrzymała GMINA TOSZEK**. Jury szczególnie doceniło dobrze zaplanowany i konsekwentnie wdrażany, różnorodny i wieloaspektowy program ochrony zabytków z potencjałem do kontynuacji. Program umożliwia rozwój gminy na wielu obszarach: wizerunkowo-promocyjnym, turystycznym, edukacyjnym i integracyjnym.

Laureaci oraz wyróżnieni otrzymali dyplomy oraz tablice pamiątkowe. Nagrodami głównymi dla laureatów konkursu są filmy promujące dziedzictwo kulturowe gmin wyprodukowane przez Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Wszystkim uczestnikom konkursu serdecznie gratulujemy, mamy przekonanie, że ich praca będzie cenną inspiracją dla kolejnych właścicieli zabytkowych budynków. Podziękowania należą się również wszystkim osobom i podmiotom zaangażowanym w realizację konkursu. Niezwykle cenny jest wkład merytoryczny i wsparcie konserwatorów zabytków, na różnych szczeblach administracyjnych oraz pracowników NID zaangażowanym w ocenę wniosków, przeprowadzenie wielu wizji lokalnych, przygotowanie opinii oraz prowadzenie sekretariatów konkursów.

Konkurs „Zabytek Zadbany” objęty jest patronatem Polskiego Radia S.A.

Konkurs „Samorząd dla Dziedzictwa” został przygotowany w ramach „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022”, dofinansowany ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.